

שם המחקר: "נדרש כפר שלם לגדל ילד" מיקוד בצוות: תפיסת צוות חינוך מיוחד את השותפות עם הורים

שנה : 2022

סוג מחקר : דוקטורט

מס' קטלוגי : 890-71-2018

שמות החוקרים: דנה טל יעקובי, בהנחיית: פרופ' אורי רסובסקי וד"ר תמר זילברג

רשות המחקר: אוניברסיטת בר אילן

תקציר מנהלים:

עבודת גמר זו, לתואר שלישי, נערכה בסיוע מלגה מקרן שלם.

הספרות מספקת תמיכה לכך ששותפות בין בית הספר להורים חשובה וחיונית לרווחתם של התלמידים, במיוחד במערכת החינוך המיוחד. לצד זה, ישנם אתגרים רבים ביצירת שותפות זו, בנוסף למורכבות שמערכת החינוך המיוחד נמצאת בתווך בין מערכת הבריאות למערכת החינוך. מחקרים רבים עסקו בנושא זה, אך אף אחד מהם לא התמקד בנקודת המבט של הצוות המקצועי, במיוחד לאור התפקיד המרכזי שניתן להם בגיוס ובהנהגת שיתוף הפעולה הזה. אף שמדאוח כי אנשי מקצוע בחינוך המיוחד נתונים לסיכון גבוה לפיתוח דחק הקשור לעבודה, הקשר בין גורמים אלו לבין האופן בו הם תופסים את השותפות עם ההורים טרם נבחן. המחקר הנוכחי התמקד בנקודת המבט החסרה של צוות החינוך המיוחד בפרדיגמת השותפות ובחן את הגורמים המגנים וגורמי הסיכון שעשויים להשפיע על שותפות זו. לפיכך, המחקר הנוכחי הוא חדשני וייחודי בתרומתו לתחום האקדמי והקליני בנושא המוגבלות השכלית ההתפתחותית.

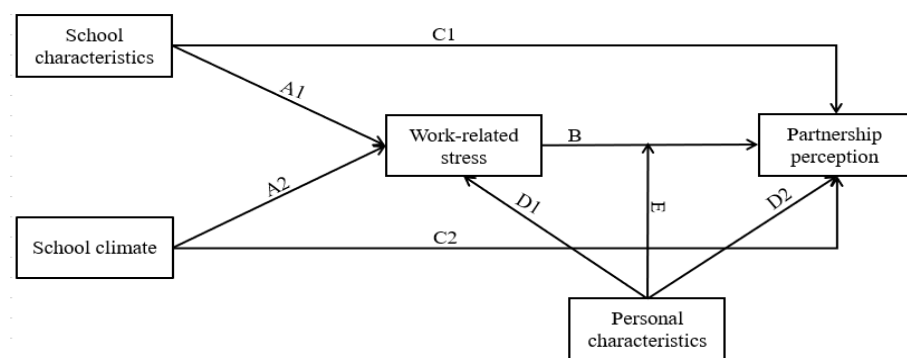
שאלות המחקר ביתר דיוק, הינן: (1) כיצד הצוות המקצועי תופס את השותפות עם הורים?; (2) מה הקשר בין מדדי הסטרס של הצוות המקצועי לבין תפיסת מידת השותפות?; (3) מהם הגורמים האישיים המתווכים את האפקט של הסטרס על תפיסת השותפות?; (4) כיצד אקלים ומאפייני בית הספר קשורים למדדי הסטרס ולתפיסת השותפות?

המחקר הינו מחקר פרוספקטיבי שבו נתונים נאספו מכ-120 אנשי מקצוע בחינוך המיוחד העובדים בשלושה בתי ספר במערך של מדגם נוחות. בתי הספר שנבחרו הם מתוך מערך החינוך המיוחד המורכב וכוללים את הקבוצות הבאות: (1) לקויות מוטוריות, (2) לקויות קוגניטיביות, (3) משולב מוטורי וקוגניטיבי. אנשי המקצוע כוללים את כל סגל בית הספר ממגוון התחומים (אנשי מינהל, מורים, פיזיותרפיסטים, קלינאי תקשורת, מרפאים בעיסוק, מורים מקצועיים, תרפיסטיים, עובדים סוציאליים, יועצים, וסייעות). המשתתפים מילאו מספר שאלונים על מנת להעריך

את תפיסתם על השותפות עם הורים, כמו כן את רמת המתח הקשורה לעבודה, המאפיינים של האקלים הבית ספרי והמאפיינים הספציפיים של הצוות, כמו גם נתונים דמוגרפיים.

המודל בו השתמשנו במחקר הינו moderation-mediation model באמצעותו נבחן האפקט הממתן של גורמים אישיים של צוותי החינוך המיוחד על האפקט המתווך של הסטרס בין תפיסת השותפות לאקלים הבית ספרי ומאפייני בית הספר (ראה תרשים 1).

תרשים 1: מודל המחקר

ממצאי המחקר העיקריים העלו כי האקלים הבית ספרי קשור לסטרס מקצועי ולתפיסה עצמית מקצועית. אקלים בית ספרי חיובי נמצא קשור לסטרס מקצועי נמוך ולמסוגלות מקצועית גבוהה. הממצא הראשון מחזק ידע קיים ומדגיש אותו מנקודת המבט של הצוות המקצועי שלא נבחן קודם כמוקד להתייחסות. הממצא השני מחדש ומוסיף להבנה של האקלים הבית ספרי כמקדם את היכולת בפועל אל מול ההורים בחווית המסוגלות האישית, אשר משפיעה גם על היכולת של איש הצוות לעמוד במשימות שניתנו לו בגיוס, ליווי והובלת השותפות עם ההורים ובדרך בה הוא מתקשר את עצמו מול ההורים. בנוסף, נמצא כי מאפייני בית הספר והאקלים הבית ספרי קשורים לתפיסה של אנשי המקצוע את השותפות עם ההורים. קרי, סוג אוכלוסיית בית הספר היתה נתון בתפיסת הצוות את השותפות עם ההורים. בתי הספר המורכב והמטורי נמצאו גבוהים יותר בתפיסת השותפות עם ההורים מאשר בית הספר הקוגניטיבי. כמו כן, אקלים בית ספרי חיובי נמצא קשור לתפיסת שותפות גבוהה במדד "סיפוק מידע כללי" (PGI). בנוסף, למאפיינים אישיים, ובמיוחד עייפות חמלתית (CF) וסיפוק חמלתי (CS), יש קשר ישיר ללחץ הקשור לעבודה ולתפיסת השותפות. עייפות חמלתית גבוהה נמצאה קשורה לסטרס מקצועי גבוה וכן סיפוק חמלתי ושני מדדים של דימוי עצמי מקצועי נמצאו גבוהים ככל שתפיסת השותפות נמצאה גבוהה. בנוסף, נמצא כי מאפיינים אישיים אף ממתנים את הקשר בין סטרס מקצועי לבין תפיסת השותפות. כך לדוגמא, כשהוותק במקצוע

בבית הספר היה גבוה מ-11 שנים, תפיסת השותפות היתה גבוהה יותר במדד "סיפוק המידע הכללי" (PGI) בשותפות.

הממצאים במחקר זה תומכים בידע הקיים בספרות ומחדשים מידע חדש אשר מקדם את הבנתנו לגבי תפקידם של אנשי מקצוע בבית הספר, ההקשר שבו הם עובדים והגורמים המשפיעים עליהם, אשר עשויים לסייע לספק ולדייק את התמיכה שהם צריכים. אלו יסייעו לנו לספק את התמיכה לה הם זקוקים ולמנוע את נטישת המקצוע, שמתרחשת בשנים האחרונות. לאור הממצאים ממחקר זה ניכר כי השקעה באקלים הבית ספרי ובכלים חינוכיים להטמעה ולהדגשת חשיבותו של האקלים הבית ספרי בתוכניות ההכשרה של ההנהלה, היא חיונית. כמו כן, חשוב לבנות תכנית ייעודית לשותפות המותאמת למאפיינים הייחודיים של האוכלוסייה בבית הספר. בנוסף, המחקר שלנו מסביר את הגורמים אשר עשויים להשפיע על המימד 'מתן מידע כללי' (PGI) בתוך שאלון ה-MPOC, אשר דורג נמוך ביותר לאורך השנים ונמצא משמעותי בשותפות בין נותני שירות להורים. הבנת הגורמים המשפיעים עליו עשויים לעזור לנו בשדה הקליני לדייק ולשפר את מדד זה ולייצר תקשורת טובה יותר בין משפחות ונותני שירות. כמו כן, ממצאי המחקר תומכים בצורך לפיתוח התערבויות ממוקדות להפחתת עייפות חמלתית (CF) והגברת מוטיבציה ורגשות חברתיים אדפטיביים, לימוד מנגנוני התמודדות וחוסן לצד מודעות לדאגה עצמית. כל אלו חשובים במיוחד לצוותי חינוך מיוחד ואנשים העובדים במקצועות העזרה ו/או במקצועות רווי סטרס באופן כללי. הגברת החוסן, מנגנוני ההתמודדות ודאגה עצמית יסייעו להם להוביל תקשורת חיובית בשותפות עם הורים, תוך שמירה עצמית והישארות במקצוע.

מתוך כך, לאור תוצאות המחקר הודגשו מספר השלכות יישומיות:

הדגשת הגורמים האישיים והסביבתיים המשפיעים על תפיסת השותפות מעיניהם של הצוות המקצועי -

להבנה ודיוק הצרכים והגורמים המגנים עליהם

השקעה באקלים בית ספרי - אקלים בית ספרי נמצא קשור לסטרס מופחת, למסוגלות מקצועית גבוהה, לתפיסת שותפות גבוהה עם בסיס ולא יציבות חיים גבוהה יותר לצוות.

התאמה תוכנית אישית לשותפות על פי מאפייני בתי הספר - סוג האוכלוסייה נמצא קשור לתפיסת השותפות ולכלים הקיימים בשני הצדדים

ביסוס סדנאות עייפות חמלתית כחלק ממערך הלימודים - עייפות חמלתית פחותה נמצאה קשורה לסטרס מקצועי פחות וקירבה גדולה יותר להורים

הגברת מקורות חוסן לצוותים המקצועיים - וותק במקצוע נמצא קשור לתפיסת השותפות

המחקר שלנו היה מחקר חלוץ וראשוני באופיו. קיים צורך במחקר המשך רחב יותר, במסגרות נוספות, על מנת להבין טוב יותר את נקודת המבט של אנשי הצוות בחינוך המיוחד, את גורמי הלחץ הרבים עמם הם מתמודדים ואת תפקידם במערכת החינוך באינטראקציה עם ההורים. בנוסף, יש צורך ליצור שאלונים מותאמים אישית לצוות

המגוון שעובד עם תלמידי החינוך המיוחד המורכב. כמו כן, לגבי השימוש במודל המוצע במחקר, יהיה מעניין לבחון את מערכות התמיכה שיש למשתתפים בבית ובעבודה, ולחקור את מנגנוני ההתמודדות שלהם. לבחון מהם הגורמים אשר משאירים את אנשי הצוות במסגרת התפקיד 11 שנים ויותר. יהיה מעניין גם ללמוד עוד על קשיי הצוות במילים שלהם ולהרחיב את המחקר האיכותני בתחום זה.

מילות מפתח: חינוך מיוחד; צוות מקצועי; שותפות; הורים; אקלים בית ספר; מוגבלות; סטריס; גורמי אישיות; שחיקה; עייפות חמלתית; סיפוק חמלתי; שיתוק מוחין; איכות חיים; חוסן.

- [לפריט המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)